

Dagboek Albanië

Aflevering 13

7 – 16 september 2005

*Alex Le Mat,
Woerden / Elbasan, september 2005*

Woensdag 7 september 2005

Met z'n drieën vertrekken we vanaf Schiphol.

Benno Reerink gaat zich een indruk vormen van de mogelijkheden voor de onlangs op mijn initiatief opgerichte Association of Albanian Art Schools. Als hij positief gestemd teruggaat naar Nederland, zal hij zich misschien in het bestuur van zijn vermogende culturele stichting sterk maken om deze vereniging te ondersteunen met goede huisvesting en financiële ondersteuning bij de organisatie gedurende de eerste jaren van haar bestaan.

Jaap Rondaij brengt ook zijn eerste bezoek aan Albanië. Hij is bestuurslid van de Stichting Ingrin en gaat op mijn verzoek de mogelijkheden voor een programma op het gebied van grafimedia onderzoeken.

Bij aankomst in een zonnig Tirana zien we dat het vliegveld nu zichtbaar omgedoopt is tot Mother Theresa Airport. De luchthaven heeft zich weer verder ontwikkeld maar blijft vooralsnog "under (re)construction". Tegelijk blijft er veel hetzelfde. Achter de paspoortcontrole loopt veel politie en douane met onduidelijke taken, de paspoortnummers worden nog allemaal met de hand ingetypt en als betalingsbewijs voor het visum van 10 euro krijgen we een handgeschreven bonnetje van de juffrouw die dat al jaren op dezelfde manier doet, in elk geval sedert ik zeven jaar geleden voor het eerst in dit land aankwam.

Tirana is een nog grotere bouwput dan het de laatste jaren was. Daarnaast is het rook en rommel ofwel stank en stof. Het mooie deel rondom Skanderbeg plein is afgezet dus via een omweg moeten we naar de Nederlandse Ambassade rijden. Nu ze het enige bezienswaardige stukje van de stad missen, zijn de eerste indrukken van Benno en Jaap niet om blij van te worden.

Ons eerste Albanese koffie drinken we op het terras van Café Amsterdam. Dan steken we de weg over om op bezoek te gaan bij Marleen Monster van de ambassade en secretaresse Elga Mitre. De dames laten zich positief uit over de ontwikkelingen in het land, ook al erkennen ze dat de overheid onvoldoende in staat is de regie te voeren. Veel erger was het dat de corruptie van de net weggestemde regering echt de spuigaten uitliep. Benieuwd wat zal de andere partij ervan zal maken. De rol van de nieuwe minister-president, Sali Berisha, was tijdens zijn vorige bewind, tot de piramidecrisis, ook al niet zo bijzonder. Net deze week treedt zijn regering aan, na twee maanden van gedoe rondom de verkiezingsuitslag.

Als we via de mooie, bochtige weg over de Kraba pas naar Elbasan rijden, krijgen mijn reisgenoten al enig idee van het andere Albanië. Hier zie je hoe mooi de natuur is, ook al is de vuile rook altijd een enorme domper, als je Elbasan in het dal ziet liggen.

De rondweg, die al zes jaar bijna klaar was, is nu af. Je komt nu via echt asfalt op je plaats van bestemming. Ook in Elbasan vallen de "booming" bouwactiviteiten op.

We worden ondergebracht in hotel Real Skampi, gelegen aan de binnenkant van de oude stadsmuur. Het is een prachtige, kleurrijke en comfortabele lokatie, waar je je ver weg waant van de rommel en ellende in de buurt. De kamers zijn prima, van West-Europese kwaliteit tegen Oost-Europese prijzen. Wij zijn de enige gasten, maar op de terrassen is veel publiek. Dat was een jaar gelden nog anders. Het gaat deze ondernemer wel lukken met zijn investering, opgebracht uit zijn in het Westen bij elkaar gewerkte vermogen.

Na een verfrissende douche hebben we een goed diner en gaan we op tijd plat. De stadsmuur zorgt voor een stilte die hier bijna onwerkelijk voorkomt, tenminste nadat de snoeiharde, ingeblikte muziek op de terrassen is gestopt. Het bandje is nog altijd hetzelfde dat ik twee jaar geleden en vorig jaar hoorde, toe de boel in aanbouw was.

Donderdag 8 september 2005

Een onweersbuitje in de nacht zorgt voor een frisse start. Dat betekent dat we de eerste dagen niet al te veel stof hoeven in te ademen. Al vroeg in de ochtend loopt de temperatuur snel op. We gaan een zonnige en warme periode tegemoet.

Na een copieus ontbijt lopen we met z'n drieën naar het nieuwe onderkomen van ECE. Een jaar geleden waren ze er immers uitgezet bij de universiteit, omdat het ministerie ordonneerde dat er meer studenten ingeschreven moesten worden en daarom de gesloten huurovereenkomst per omgaande niet meer gold. Van een oud en vervallen gebouwtje achter de Luigj Gurakuqischool hebben ze een prachtig onderkomen gemaakt. Een bezoek aan dit land brengt altijd vele verrassingen. De eerste was in elk geval positief. "Daarom hebben we de foto's waarom je vroeg niet opgestuurd", was het commentaar van de ECE'ers.

Ze zijn er allemaal: Adem, de voorzitter, Albana, de secretaresse, Stefan, Tani en Endri, de stafmedewerkers, Fatos, de tolk en Eduart, die zich met het project autoworkshops bezighoudt.

Na een (hernieuwde kennismaking) gaan we plannen voor de komende dag maken, natuurlijk onder de bekende voorbehouden.

Eerst gaan we naar Astrit Lopari op de Onufrischool. Het schooljaar is nog niet begonnen en overall wordt gewerkt. Leuk om te zien hoe ook leerlingen meehelpen met schoonmaken en schilderen van de muren. Jaap is on-

der de indruk van het werk dat leerlingen van de teken- en schilderopleiding gemaakt hebben. Vakwerk op hoog niveau. En dan te weten dat een van de mooiste (grote) werkstukken is gemaakt op een uitgevouwen stuk karton van een verpakkingsdoos! Een prachtig, meer dan levensgroot dubbelportret van Castro en Che Guevara in air-brushtechniek. Jaap ziet meteen wat ze hier kunnen en kijkt zijn ogen uit. Dat inspireert. En dat stuk karton typt meteen het contrast tussen artistiek vermogen en materiële randvoorwaarden.

Natuurlijk krijgen we ook de muzikale aubade die bij zo'n bezoek hoort. Ik geniet weer van het enorme talent van de accordeon spelende "gypsy boy" en het spel van enkele andere accordeonisten en pianisten. Wel hoor je als musicus meteen wat de zin is van de Association. De kinderen hebben een groot technisch vermogen maar stilistisch ontbreekt er wel erg veel. Met een paar masterclasses voor pianodocenten kun je enorme vooruitgang boeken. Na het optreden doet Astrit zijn verhaal over de zin en het nut van de Association. Benno wordt nu van uur tot uur positiever over zijn bezoek. Het verhaal van Astrit en zijn collega's geeft een goed beeld van het belang van de Association.

De lunch gebruiken we op het terras van San Marco, meer precies op de plastic stoeltjes die op het grasveld staan. Het eten is trouwens prima, zoals altijd. We nemen ruimschoots tijd om het maken van plannen voor de grafimedia voor te bereiden.

Aan het eind van de middag brengen we een bezoekje aan de oude binnenstad (the Castle), doorsneden door de historische Via Egnatia van Rome naar Byzantium. Aan de moslimkant staat de moskee en aan de Christelijke kant de Albanees Orthodoxe kerk. Gelukkig waren de straatjes zo smal dat het tijdens het communistische regime niet mogelijk was de kerken te slopen. De reconstructie van de stadsmuur vordert. Het is aardig om te zien hoe er ook wat historisch bewustzijn ontstaat, naast het gebruik om allerlei oude bouwwerken te slopen. Benno smult van de oude huizen en we horen de verhalen aan over de voortdurende strijd over het eigendomsrecht. Dat postcommunistische probleem manifesteert zich nu in alle hevigheid.

Benno, Jaap en ik regelen ons diner met z'n drieën op het terras van Real Skampis. Ons vocabulaire van enkele tientallen woorden is voldoende. Later op de avond bezoeken we het dakrestaurant op de bovenste verdieping van een van de vele, nieuwe flatgebouwen. Het uitzicht is en blijft prachtig. Tegen een uur of elf gaan Jaap en ik aan onze nachtrust beginnen. Benno is nog lang niet zover. Hij maakt een urenlange wandeling met Endri en kruipt pas ver na middernacht in zijn bed.

Vrijdag 9 september 2005

Jaap en Endri beginnen hun dag met enkele werkbezoeken aan de lokale grafische industrie. De eerste impressies zijn niet verassend. Weinig, meestal niet of nauwelijks functionerende, en sterk verouderde apparatuur. Op één drukkerij was weinig te doen en op de andere helemaal niets. Er is wel interesse voor nieuwe ontwikkelingen maar er zal veel moeten gebeuren.

Met Fatos en Benno gaan we kijken naar locaties voor mogelijke huisvesting van de Association. We bezoeken een oud militair terrein, dat binnenkort eigendom wordt van de gemeente. Nu zijn er alleen bouwvallen te zien waar dienstplichtige jongelui zich lopen te vervelen. Of ze een taak hebben is onduidelijk. Hun enige activiteit lijkt het kweken van tomaten. Dan gaan we naar het complex waar het VET-centre wordt gebouwd. Ruimte en faciliteiten zijn er, maar de ambiance is niet echt wat je zou willen. Tenslotte kijken we naar een oude villa die ruggelings tegen de stadsmuur is gebouwd. Het schijnt dat deze binnenkort definitief eigendom van de gemeente is, als binnen vier maanden er zich geen nabestaanden van de oorspronkelijke eigenaar gemeld hebben. Ooit was het toegewezen aan de "Normalisti", die er niets mee hebben gedaan. Hetzelfde geldt voor de schilders, die het vervolgens toegewezen kregen als atelier. Voor beide clubs was het restaureren kennelijk te hoog gegrepen. Benno daarentegen, staat de restauratieplannen al te bedenken, mits.....

Zondag moeten we de mogelijkheden maar bespreken met burgemeester Ardian Turku. Eerder zal het niet lukken, want er is een conferentie van burgemeesters in Saranda en dat kost Ardian op zaterdagmiddag nog een terugreis van zo'n zes uur.

Tegen de middag maken we een verrassende uitstapje. Ik denk te weten in welke richting we rijden, maar ik vergis me. Hoe meer we de bewoonde wereld verlaten, hoe fraaier de natuur. Hier ben ik nooit geweest. De weg door de heuvels wordt slechter en slechter. Fatos moet verschillende keren de weg vragen. Via puin en kuilen komen we in een piepklein bergdorpje. De "waterleiding" loopt via een bovengrondse tuinslang en dankzij wat geslingerde electriciteitskabels lijkt er ook stroom te zijn. Fatos voert een lang en kennelijk moeilijk gesprek met enkele dorpsbewoners die opeens voor ons staan. Het is de bedoeling dat we het kapelletje gaan bezoeken dat ooit in de zestiende eeuw is beschilderd door de beroemde Onufri. Maar dat gaat niet zo eenvoudig. De bewakers mogen alleen gasten toelaten die een formulier van het ministerie van cultuur hebben met "stamp and signature".

Na langdurig beraad mogen wij naar binnen en we zien prachtige muurschilderingen. Er is geen stroom dus we kijken met kaarslicht, maar dat is genoeg om onder de indruk te raken van de schitterende kleurrijke figuren en om te zien hoe ernstig het verwaarloosd begint te raken. We mogen geen foto's maken want de beherende dorpe-ling is bang dat we hem verlinken. Hier ligt een mooie taak voor een restauratieproject dat niet te lang uitgesteld mag worden.

Met een lege maag hobbelen we terug over een afstand van zo'n 15 km. De uitgebreide lunch op het terras van Kriva maakt veel goed. Tijdens de maaltijd krijgen we gezelschap van een overstelpende hoeveelheid insecten. Zij zorgen er voor dat ik gedurende de rest van mijn verblijf onder zit met rode bulten.

Later op de middag hebben we een afspraak met Natasha Shuteriqi, de directeur van het onderwijsdirectoraat. Zij bekleedt deze functie nu al een paar jaar en voor ECE is zij een belangrijke kracht, al was het alleen maar omdat zij in een vooraanstaand politiek netwerk opereert. Vanmorgen is ze naar Tirana vertrokken om de invoerrechten van de uit Nederland geleverde materialen voor de opleiding tot automonteur (de "autoworkshop") te regelen. We hadden al gehoord dat "er wat problemen zijn", maar vooralsnog weten we niet veel. Wel horen we op de afgesproken tijd dat Natasha er niet kan zijn, want ze heeft grote problemen in Tirana en Dürres. Ik kom lang genoeg in dit land om te weten dat ik dit moet relateren aan de politieke wisseling van de wacht. Na twee maanden getraineer is de overwinning van de oppositie definitief en president Moishiu heeft zojuist de nieuwe regering onder leiding van Berisha benoemd. De nieuwe minister van onderwijs is vandaag aangetreden en alle politiek benoemde inspecteurs moeten vanaf dat moment vrezen voor hun baan.

Wij nemen nu de tijd om met Tani en Endri indringend over het project grafimedia te spreken. Jaap overtuigt hen ervan dat ze dit zelf ter hand moeten nemen. Daar ben ik blij mee. Ik zie daar veel meer in dan dat ECE maar tussenpersoon blijft spelen voor projecten die door anderen uitgevoerd worden. In die gevallen vind ik de continuïteit toch altijd een probleem, terwijl ik ervan overtuigd ben dat ECE dat veel beter zelf kan. Ze zullen dan wel hun jarenlang gekoesterde terughoudendheid moeten overwinnen.

Aan het eind van de middag brengt Jaap met Endri een bezoek aan één van de drie lokale Tv-stations. Ook daar ervaart hij veel enthousiasme, maar weinig kennis en materiaal. Er blijkt op alle niveaus veel te leren!

Na de meer dan copieuze lunch eten we een kleine pizza in ons hotel. Jaap gaat vroeg onder zeil en Benno en ik praten nog een tijd na over de wens van Astrit om één of twee klassen in te richten voor wat hij "audioroom" noemt. Daarmee bedoelt hij geschikte bureaus met koptelefoonaansluitingen waarachter leerlingen kunnen luisteren naar muziekstukken uit de zich gestaag uitbreidende discotheek. Benno weet wel een adres waar we misschien verder kunnen komen.

Zaterdag 10 september 2005

De dag van het traditionele uitstapje. Vandaag gaan we naar Pogradec. Voor we vertrekken hebben we even de gelegenheid om Natasha te ontmoeten. Ze was midden in de nacht thuisgekomen en het is haar aan te zien dat het niet goed gaat. We horen nog niet alles, maar zij lijkt al te weten dat ze met ingang van volgende week is ontslagen. Ze heeft haar functie destijds gekregen op basis van een "competitie", dus toen was ze zeker de beste kandidaat. Maar als je dan een ver familielid van Fatos Nano bent, de vorige minister-president, kun je je carrière wel vergeten. Ze is ontdaan, dus een echt gesprek is niet mogelijk. Wel weet ze te vertellen dat er complicaties met de invoerrechten zijn. Dat verbaast me niets. Met de douane in dit land heb ik het nog nooit anders meege- maakt.

Als het tegen half twaalf echt warm wordt, vertrekken we naar Pogradec.

De weg die zes jaar gelden "bijna klaar" was, is nu helemaal af. En in vijf kwartier rijd je nu door de bergen naar het Meer van Ohrid, waar Pogradec aan de zuidkant ligt. Het strandgedeelte is behoorlijk opgeknapt, maar nog niet helemaal klaar. De booming bouwmarkt is ook hier zichtbaar. Alleen lastig dat het "stadsriool" nog boven water in het meer uitkomt, precies waar de mooiste strook strand ligt.

We gebruiken een uitgebreide lunch ("dreka" op z'n Albanees) in het park van Vila Art, het voormalige vakan- tiehuis van Enver Hoxha, de plek waar de grote communistische leider zijn belangrijke geschriften concipieerde, beter gezegd liet concipiëren, gezien zijn inferieure schoolopleiding.

Benno is weer helemaal in de stemming als hij huizen ziet in de villastijl, zoals in Elbasan. Ik ga nu helemaal mee met hem dat bewaren en dus restaureren een schitterende extra uitdaging is voor een onderkomen van de Association. Nieuw bouwen is dan wel makkelijker en goedkoper, maar restaureren heeft een toegevoegde cultu- rele waarde.

Voor Benno is het al weer de laatste avond. We willen een licht diner gebruiken bij Panorama, het restaurant van de broer van Astrit Lopari. Opnieuw kunnen we vaststellen dat het begrip "small meal" geen vertaling in het Al- banees kent. Eten doe je hier veel, maar puur en lekker. Het blijft een van de mooie dingen van dit land. Het

meeste eten is van eigen teelt, dus smakelijk en gekweekt zonder kunstmatige middelen. Benno had het onderweg al gemerkt toen hij fruit kocht bij de boer langs de weg. Drie, misschien wel vier, generaties van een boerenfamilie stonden hem daar te bedienen van een zak fruit die nauwelijks een paar euro kostte.

Zondag 11 september 2005

Burgemeester Ardian Turku was gisteren laat thuis en Jaap en ik treffen hem nu op een van de vele terrassen. Dat zijn nu eenmaal de plaatsen waar het allemaal gebeurt. Ik zeg verheugd te zijn dat hij toch tijd voor ons weet te maken, in de wetenschap dat zondag de dag van het gezin is. Geen probleem, zegt hij. De vrouwen zijn meegeweest naar Saranda en hebben daar ook een echte training gevolgd: "hoe gedraag ik me als vrouw van een burgemeester?"

We hebben een lang gesprek met Ardian. Hij praat heel openhartig over de belasting van zijn beroep en de zorgen. Je kunt als burgemeester wel een stad willen besturen maar alles wordt toch beslist in Tirana. Als je weet dat Tirana 4 keer zo groot is als Elbasan en het budget van het stadsbestuur 80 x groter is, dan kun je wel raden hoe minimaal de speelruimte hier is. Afscheid nemen van het centralisme is in dit land nog altijd een onmogelijke opgave. De meeste indruk maken toch de verhalen over persoonlijke bedreigingen, in gevallen waarin de burgemeester veranderingen in de stad wil doorvoeren.

Benno wil meer weten over de oude villa's. De mooiste en grootste is in privé-bezit en waarschijnlijk alleen tegen woekerprijs te koop. Het huis tegen de stadsmuur is wat kleiner en minder statig, maar zeker geschikt. Ardian gaat uitzoeken wat de stand van zaken is, nadat hij bevestigde wat we al wisten. Het huis is straks definitief eigendom van de gemeente, tenzij nazaten van de oorspronkelijke eigenaar zich binnen vier maanden melden. Dan kom je zeker nog een curieus Albanees probleem tegen. In dit land mogen bouwwerken in publiek bezit nog niet aan particulieren verkocht worden. Ooit zal dat wel mogelijk zijn. Maar daarover gaan ze in Tirana en dat is heel ver weg.... Niettemin zegt Ardian medewerking toe als het tot actie moet komen.

Na de middag doet Jaap zijn grote klus met Endri. Volgens het stramien van Ingrin stelt hij een heleboel vragen over het project grafimedia. Het valt op dat Endri er goed over nagedacht heeft. Hij geeft korte en zakelijke antwoorden, bijna on-Albanees. Later op de middag praten we Tani, zijn baas, bij over de plannen. Hij is naar goed gebruik terughoudend en ziet allerlei beren op de weg. Als je de ballast weglaat is hij eigenlijk alleen bang voor jaloezie en tegenwerking. De meest serieuze bedreiging zit eigenlijk in het gebouw. Het is een voor het onderwijs bestemd pand. Tani vreest problemen als ECE daar eigen cursussen gaat verzorgen. Dat zou dan afwijken van het oorspronkelijke doel. Ik laat duidelijk horen dat dit wel een vreemde veronderstelling is. Zeker als je weet dat wij al jaren benadrukken dat ECE nu eindelijk werk moet maken van zijn eigen cursussen. Ze doen het al wel, maar nog veel te weinig.

De hele avond praten we er over door. Ook tijdens het diner in Felin. Het lijkt dat Endri wel klaar is met het vormen van zijn mening. Tani heeft ook nog last van de oude gedachte dat onderwijs een staatszaak is en dat deelnemers dus niet betalen. De commerciële schieten als paddenstoelen uit de grond en dat ziet hij als bedreigend. Hij moet zich de mening eigen maken dat ECE een middenpositie kan innemen. Betaalde cursussen geven als non-profit instelling is heel iets anders dan een commercieel cursusbedrijf opzetten. Gelukkig hebben we ook nog tijd voor leuke dingen en lachen heel wat af over de idiote bureaucratie en corruptie die het land in zijn greep houden. De leukste vind ik een tweetal douaneregels. Om educatieve middelen belastingvrij te mogen importeren moet je een licentie hebben. Onderwijsinstellingen met buitenlandse steun hebben dat dus nodig. Maar een andere regel zegt dat onderwijsinstellingen geen licentie mogen hebben

Maandag 12 september 2005

Vandaag moet er meer duidelijkheid komen over de invoer van de materialen voor de autoworkshop. Dat betekent dus dat geen verrassing te gek is. Jaap en ik rekenen er op dat het een dag van wachten wordt en dat klopt. De totale waarde van de goederen is € 39.000. Het departement van Natasha had getekend voor invoerrechten ter hoogte van het idiote bedrag van 9000 euro. Zij heeft nu andere dingen aan haar hoofd en weet inmiddels dat ze nog een paar dagen heeft om haar bureau leeg te ruimen. Je kunt verwachten dat haar handtekeningen niet gelden voor haar opvolger. De financiële juffrouw van het bureau weet er ook alles van, maar zij is al een paar dagen onvindbaar. De hele ochtend is er druk telefoonverkeer met de douane, die voortdurend met nieuwe voorwaarden komt. Op een bepaald moment moeten alle op de factuur staande artikelen in het Albanees vertaald worden. We moeten wel aan de slag, met alles wat ik weet van tafelfoormachines, dopsleutels en pakkingspapier. Daar hebben

we wel een paar uur tijd voor nodig. Eduart komt aanrijden met de lijst en daar gaan we dan maar. Vervolgens gaat de hele boel weer de mallemlen in. De douane rekent met "referentieprijzen" uit een dik boek. Wat niet in het boek staat, bestaat niet en kan dus niet ingevoerd worden. Ik denk weer aan het project met de Utrechtse stadsbussen. Daarvan is de referentieprijs inmiddels meer dan drie keer zo hoog als de West-Europese marktwaarde. Uitstel van het geplande vervoer is nu de enige optie. Daarover hebben Richard vd Brink en ik vandaag keer op keer contact. Opslaan bij de douane in Elbasan is ook geen echte optie. Dat kost 180 euro per dag.

Jaap neemt alle zaken nog een keer door met Endri. Het ziet er naar uit dat hij met een duidelijk beeld van alle mogelijkheden teruggaat naar Nederland. Zijn stichting Ingrin zal dan ongetwijfeld met een mooi plan komen. We realiseren ons dat we daar in Nederland financiering voor moeten zoeken. ICCO is ongetwijfeld één van de mogelijke financiers, maar dan opteren we wel voor een separaat project. Een wijziging in het huidige driejarenplan lijkt minder handig, Na terugkomst gaan we alles verkennen.

Een deel van de middag gebruik ik voor een gesprek met Stefan. Degenen die hem kennen, weten dat hij heel slechte ogen heeft, als gevolg van een ernstige vorm van staar. Na lange omzwervingen ben ik terecht gekomen bij mede-lion Marius den Boon in Alkmaar. Hij en zijn confraters zijn bereid Stefan te opereren, een mogelijkheid die in Albanië zeker niet bestaat. Na enige bedenktijd heeft Stefan ja gezegd, wetende dat hij een risico loopt als in Nederland blijkt dat een operatie niet of maar gedeeltelijk mogelijk is. Hij is zich dat bewust en met die wetenschap kunnen we zijn reis gaan voorbereiden, inclusief de lange visumprocedure.

Aan het eind van de middag komen voor het eerst ICCO-zaken aan de orde. Het blijkt dat er aan Albanese kant angst bestaat of alles wel goed gaat. Logisch na zoveel wijzigingen in de strategie en zo'n lange periode van onzekerheid. Het eerste probleem is de post, die structureel niet aankomt. Dan lijkt het of ECE niet reageert op dingen waar ze echt geen weet van hebben. Vervolgens maken ze zich zorgen over verschuivingen en vertragingen in het project. In veel gevallen kan ECE daar niets aan doen, maar de vraag is of ze dat ICCO duidelijk kunnen maken. Mij lijkt het trouwens geen probleem. Zo maken ze zich zorgen over cursussen die niet doorgaan, alleen omdat er geen geschikte leraren zijn. Dat bewijst trouwens weer dat train-de-trainer de eerste actie moet zijn en dat je dan pas nieuwe opleidingen / cursussen kunt starten. Laten we dat met grafimedia maar gelijk goed doen. Een cursus die niet doorgaat spaart financiën uit en het lijkt mij logisch dat ECE deze straks bestemt voor een fonds waarmee ze hun vouchers financieren. In dat vouchersysteem (voor financiële steun aan leerlingen die hun opleiding niet kunnen betalen) heb ik veel vertrouwen en ik maak me sterk dat ICCO dat vertrouwen deelt.

Het diner gebruiken we op het terras van Panorama. Ook nu lukt het niet om kleine porties te bestellen, maar we hebben meer honger dan een paar dagen geleden. Jaap vertrekt morgen en laat alle indrukken nog een keer op zich inwerken. We waren nog zo onder de indruk van het transportprobleem, dat de al jaren slepende kwestie van de reparatie van vele accordeons vanzelf weer aan de orde komt. Deze keer ging het niet door omdat de (Albanese) vervoerder zijn prijs tussentijds verviervoudigde. En dan zou het nog de vraag zijn geweest of de 14 instrumenten veilig de douane voorbij zouden komen. Eerst het land uit en dan weer erin. Twee kansen om problemen te krijgen. We moeten nu maar een ander plan bedenken. Dat wordt dan een project voor de Association. Ik zal proberen een reparateur naar Albanië te laten komen, die een training geeft aan toekomstige reparateurs van alle acht kunstscholen in het land. Zo kan die Association al meteen zijn ware gezicht tonen.

Voor het eerst zijn we vroeg terug in het hotel. Jaap gaat inpakken en ik heb voor het eerst gelegenheid wat telefoontjes te plegen en de eerste aantekeningen voor mijn dagboek te maken.

Dinsdag 13 september 2005

Jaap vertrekt met Endri naar Tirana. Eerst gaat hij de kunstacademie en een lyceum met grafische cursussen in het programma bezoeken. Later hoor ik dat ze daar wel apparatuur hebben maar geen leraren met kennis van zaken. Alleen bij Dardan TV schijnt iets van kennis aanwezig, maar die werken dan ook van over de grens. Als Tani erover hoort, is hij al meteen bang voor concurrentie. Weer vertel ik mijn verhaal dat ECE gewoon moet uitgaan van eigen kracht. Ze moeten gewoon, zoals Jaap zegt, beginnen met train-de-trainer en daarmee ook een deel van de markt in Tirana bedienen.

Voor het eerst heb ik nu tijd om met Tani aangelegenheden voor ECE te bespreken. Je kunt je niet voorstellen waarmee ze allemaal te maken krijgen, naast de onzin van de douane. Jaloezie in de omgeving. Als ze iets doen waarmee een ander ze onderuit kan halen, zal die ander dat zeker niet laten. Het lijkt mij meer angst dan realiteit,

maar je weet het nooit. Alleen het huisvestingsrisico lijkt me reëel, gezien de ervaring van een jaar geleden. Hun pandje heeft een onderwijsbestemming. Als de bobo's wat anders bedenken kunnen ze er zo uitgezet worden. Dat risico is altijd aanwezig, ook als ze dingen gaan doen die in de ogen van een jaloerse omgeving "niet mogen" zoals zelf cursussen aanbieden.

Als Albana, Stefan en Eduart even later binnenkomen, merk ik dat er echt wat gebeurt. Ze hebben het definitieve programma van hun intensieve cursus Engels voor de komende zes maanden gekregen. Ook is er nieuws van de douane. Een nieuwe becijfering van het kantoor in Elbasan wijst uit dat ze 13.500 euro aan invoerrechten moeten betalen. Nog idioter dan het al was. Ook weten ze te vertellen dat alle budgetten op het ministerie bevroren zijn. Ik vraag me af hoe ze over een paar weken de boel het land binnen krijgen. Toch maar contact opnemen met de Ambassade.

Na de middag maak ik kennis met Marsida Dylgheri. Zij gaat het project voor "underprivileged children" begeleiden. Het wordt gefinancierd door een aantal Nederlandse lionsclubs en ICCO. Ik merk dat ze het goed voorbereid hebben. Vier scholen zijn kandidaat en de komende weken worden er twee geselecteerd, aan te wijzen door het bestuur van ECE. Zij kunnen dan voor drie jaar steun krijgen. Drie van de vier scholen hebben trouwens ervaring met een vorig project, getiteld "homeworkclasses". Dit project baseert zich mede op de ervaringen van toen. ECE draagt er zorg voor dat de hulp rechtstreeks en in natura bij de kinderen terechtkomt. Marsida heeft ervaring in het werken met de doelgroep doordat ze ook betrokken is bij een project van "Usefull for Albanian Women". Ze kent de weg in het grote veld van sociale probleemgezinnen en achterstandswijken. Een van de voordelen van de bureaucratie in dit land is dat er heel veel sociale gegevens beschikbaar zijn. Dat is zeker nuttig bij de selectie van de kinderen die deelnemen aan het project. In alle gevallen gaat het om jonge kinderen, meest meisjes, die meer op straat leven dan dat ze naar school gaan. Dit project moet er aan bijdragen dat ze hun leerplichtige periode op school afmaken en minder kans lopen terecht te komen in circuits van bedelarij, criminaliteit, prostitutie en vrouwenhandel. Twee weken na terugkomst hoor ik dat de keus is gevallen op de Abdyl Myzyrischool en de Xhafer Kongolischool, beide gelegen in achterstandswijken net buiten het centrum van de stad.

Het blijft moeilijk om de grootste sociale problemen te bespreken. Als ik weer eens de mogelijkheden noem om via internationale lionsorganisaties iets te doen voor kinderen met het syndroom van Down krijg ik weer te horen: "dat komt hier niet voor". Dan weet ik genoeg..... Over een paar jaar maar weer eens noemen.

Met Tani en Endri heb ik een indringend gesprek over het cursusprogramma, dat ze nu echt voor eigen rekening en verantwoording moeten gaan uitvoeren. De kans blijft aanwezig dat ze dingen gaan aanbieden die ze leuk vinden i.p.v. dingen waar het grote publiek behoefte aan heeft. Ik bespreek het verschil in benadering van "open courses" voor het grote publiek en "tailormade courses" op basis van concrete vragen met gegarandeerde deelname. Als ze met grafimedia een goede start willen maken, moeten ze de benodigde ervaring opgedaan hebben.

Na een aantal dagen met positieve en stimulerende verhalen is Tani tijdens het diner aan bod met de traditionele klaagzang. Iedereen is tegen, de regering maakt alles onmogelijk en de concurrentie gaat met leuke dingen op de loop. Mijn kennis van de Albanese volksaard gaat inmiddels zover dat ik dit gewoon laat gebeuren. Morgen zetten we gewoon opnieuw de schouders eronder.

Woensdag 14 september 2005

De burgemeester laat van zich horen. Verkopen van publieke eigendommen aan private instanties of particulieren is voorlopig niet mogelijk. Een gebruikersovereenkomst kan wel. Ook komen we erachter dat het "pand met de zuilen" al een paar keer is doorverkocht. Nu is het in bezit van Albanees/Belgische speculanten van twijfelachtige afkomst. Deze optie valt dus af. Morgen gaan we nog een keer naar andere panden kijken. Tussen de regels door hoor ik dat ECE toch ook blij zal zijn met een andere optie achter de hand, zeker voor de cursussen. Op ieder moment kunnen ze (weer) uit hun pand gezet worden, en dan....

Tani is weer aanspreekbaar op concrete toekomstplannen inclusief het stellen van targets. Nu krijgt Endri het een dagje moeilijk, want hij doet ook liever dingen die hij leuk vindt, dan minder uitdagende dingen die moeten. Toch is dat nodig om de financiële positie van ECE te versterken. Ik blijf ze onder druk zetten dat ze nú ervaring op moeten doen. Eerst oefenen met eenvoudige computercursussen en dan pas het grotere werk voor het grafimedia-project.

Met enig gemopper van de andere kant spreken we een financiële doelstelling van € 12.000 netto voordeel per jaar af, te bereiken over binnen twee jaar. Dat moet bereikt worden met internetdiensten en cursussen van het informatiecentrum. Ze zullen mij per drie maanden rapporteren.

Tussen Skampa en ECE zijn een heleboel dingen te verrekenen. Aan het eind van het jaar zal er meer dan 10.000 euro op en neer gegaan zijn. Met Stefan neem ik alles minutieus door. We kiezen er voor om vanwege de hoge transferkosten van de banken geen overschrijvingen naar elkaar te doen. Ik hoor een verhaal dat voor een betaling van een bedrag van 13 euro naar een buitenlandse bank in Elbasan 59 euro aan kosten berekend werden. Wij verrekenen maar contant aan het eind van het jaar. Dat levert ze zeker een paar honderd euro voordeel op.

Dan neem ik in grote lijnen de boekhouding door. Ik stel vast dat Stefan een onhandige opzet voor de doorboeking met verdeelsleutels heeft gekozen en stel hem voor dat per 2006 te wijzigen. Daar wil hij niets van weten. Hij gaat het met terugwerkende kracht per 1 januari 2005 al doen. Voor dat soort extra werk draait hij zijn hand niet om. Toen de harde schijf van zijn computer vorig jaar crashte heeft hij immers ook bijna de hele administratie van 2004 opnieuw ingevoerd. Het maken van backups was toen nog niet zijn gewoonte.

Donderdag 15 september 2005

De dag om een heleboel papieren dingen af te werken. Voor Stefan een genot en voor Tani een klus die niet snel genoeg klaar kan zijn. We komen er doorheen. Allerlei documenten, rekeningen en acts of donation gaan over tafel. Eén keer er goed voor gaan zitten en dan zijn we snel klaar. Dat was een paar jaar geleden nog wel anders. We horen dat Natasha definitief is ontslagen, ondanks het bezwaar dat zij met een advocaat probeerde aan te tekenen. De invoerrechten zullen vooralsnog niet geregeld kunnen worden. Over twee weken vertrekt wel het uitgestelde transport. Hoe het dan moet is nu van later zorg. De Nederlandse Ambassade heeft inmiddels wel gereageerd. Het betalen van 20% omzetbelasting is onvermijdelijk. Daarvoor zijn vaste afspraken tussen het ministerie van onderwijs en dat van financiën, die ook in deze situatie gelden. Voor ECE hoeft dit dus geen probleem te zijn. Daarboven bedragen de invoerrechten in dit soort situaties 1 tot 2%. Dan kom je toch tot een probleem van een heel andere orde. De ambassade biedt aan om te bemiddelen. Dat leg ik meteen voor aan ECE en dring erop aan er gebruik van te maken.

De hele middag maakt Tani me deelachtig aan zijn fantasieën over een lokaal netwerk met “optical cable” waarmee de kwaliteit van de internetcommunicatie sterk zou verbeteren. De satellietverbindingen die ze nu gebruiken zijn storingsgevoelig en de telecom-infrastructuur is van inferieure kwaliteit en schrikbarend duur. Het verhaal zal wel kloppen, maar ik denk niet dat er iemand wil investeren in zo'n netwerk. Vooralsnog zal het bij dagdromen moeten blijven.

We hebben het ook over het questionnaire dat ECE wil ontwikkelen om een database van scholen en opleidingen te ontwikkelen. Ik had er al van gehoord en krijg er nu meer zicht op. Het lijkt me een nuttig en zinvol project. Ze zijn er verstandig maar ook wel erg omslachtig mee bezig. Ad Voets heeft zijn hulp op afstand aangeboden en ik bezweer Tani dat hij nu van dat aanbod gebruik moet maken.

Aan het eind van de middag bekijken we nog wat leegstaande, vervallen panden, waarvan het zeker dat ze in privé-bezit zijn. Een haalbare optie lijkt één van de twee leegstaande schoolgebouwen in de oude binnenstad, in de buurt van een privé-lyceum en een commerciële taalschool. In het ene schoolgebouw wordt een privé-school gevestigd en het andere is nog beschikbaar. Gelukkig zijn het gebouwen die in de oude villa-stijl opgetrokken zijn. Wie weet wordt de Stichting van Benno op afstand enthousiast.

Voor het diner ben ik uitgenodigd bij Tani en zijn vrouw Edlira, in hun nieuwe flat met uitzicht op het voetbalstadion. Hun vijfjarige dochter Irida vraagt de meeste aandacht. Ik moet verhaaltjes van Pippi Langkous in het Albanees voorlezen. Ik versta niet wat ik zeg, maar ze lijkt te volgen waar het over gaat.

De tweede helft van de avond kijk ik televisie bij Adem en Elsa, het gastgezin waar ik verblijf na het vertrek van Jaap. We kijken naar de verkiezing van Miss Globe. Een rijke Albanees sponsort dit gebeuren, waarmee hij Albanië op de Europese kaart probeert te krijgen.

Vrijdag 16 september 2005

Om half negen vertrekken we richting Tirana. Bij inrijden van de stad komen we zoals gebruikelijk vast te zitten in de chronische verkeerscongestie. We hebben een afspraak met Herman Sonneveld, leider van een met EU-geld uitgevoerd project voor beroepsonderwijs. In dit project gaan enige miljoenen euro's om. Het bijzondere is dat de Albanezen daar nauwelijks van profiteren, want het meeste geld gaat rechtstreeks naar dure West-Europese consultants. Het is dan ook niet verrassend dat de "medewerking" van de Albanezen nogal te wensen overlaat. Hoe kun je je laten adviseren om je beroepsopleidingen anders vorm te geven als je geen middelen hebt om zo'n opleiding behoorlijk in te richten. Wel is het deze club gelukt alles wat ze invoeren vrijgesteld van invoerrechten te krijgen. Dat komt dan vooral doordat er bilaterale overeenkomsten met Duitsland, Zwitserland en Oostenrijk zijn. Voor Nederland is zo'n overeenkomst kennelijk nog een procedure te ver, zo bevestigt de ambassade mij desgevraagd.

We stellen de lunch nog even uit en rijden eerst de rokerige stad door op weg naar het vliegveld. Dat is maar goed ook, want een brug wordt gereviseerd. Je moet nu van de snelweg af en een zanderig terreintje tussen twee fabrieken oprijden. Over een modderpadje kom je op de weg naar het vliegveld. En daar staat het verkeer natuurlijk constant stil.

We kunnen nog net snel een bord patat eten voordat ik ga inchecken. We kijken terug op een nuttig en perspectiefrijk bezoek.

Bij de balie kan ik Miss Finland van dienst zijn. Zij staat ineens achter me. De paar woorden Albanees die ik ken, zijn net genoeg om haar voorbij de balie te helpen.

In het vliegtuig blijkt zij naast mij te zitten en aan de andere kant zit Miss Hongarije. Voorwaar een ander terugreis dan gebruikelijk.

En hier zat ik!!

